

Advies voor richtlijnen voor het milieueffectrapport  
Golfcourse 't Hogeland te Steendam

16 januari 2002

ISBN 90-421-0927-0  
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

## INHOUDSOPGAVE

|                                                                                         |          |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>1. INLEIDING .....</b>                                                               | <b>1</b> |
| <b>2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES .....</b>                                              | <b>1</b> |
| <b>3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING .....</b>                                | <b>2</b> |
| 3.1 Probleemstelling .....                                                              | 2        |
| 3.2 Doelstelling.....                                                                   | 2        |
| 3.3 Besluitvorming .....                                                                | 3        |
| <b>4. VOorgenomen ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN .....</b>                                 | <b>3</b> |
| 4.1 Algemeen .....                                                                      | 3        |
| 4.2 Ontwikkelen van alternatieven .....                                                 | 4        |
| 4.3 Beschrijving van alternatieven.....                                                 | 5        |
| <b>5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MI-<br/>LIEUEFFECTEN .....</b> | <b>6</b> |
| 5.1 Algemeen .....                                                                      | 6        |
| 5.2 Bodem en water.....                                                                 | 6        |
| 5.3 Levende natuur .....                                                                | 7        |
| 5.4 Landschap en cultuurhistorie .....                                                  | 7        |
| 5.5 Ruimtelijke ordening.....                                                           | 8        |
| <b>6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN .....</b>                                          | <b>8</b> |
| <b>7. LEEMTEN IN INFORMATIE EN EVALUATIE .....</b>                                      | <b>9</b> |
| <b>8. VORM EN PRESENTATIE .....</b>                                                     | <b>9</b> |

## **1. INLEIDING**

De Golfclub 't Hogeland, gevestigd te Delfzijl, heeft het initiatief genomen om te komen tot een volwaardige golfaccommodatie nabij het Schildmeer in de gemeente Slochteren. Ter onderbouwing van de besluitvorming over de wijziging van twee bestemmingsplannen van de gemeente Slochteren wordt een milieueffectrapportage (m.e.r.) uitgevoerd.

Bij brief van 15 november 2001 is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport<sup>1</sup>. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 14 november 2001<sup>2</sup>.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.<sup>3</sup>. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van het verslag van de informatieavond die op 12 december 2001 is gehouden alsmede van de inspraakreacties en adviezen<sup>4</sup>, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen.

## **2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES**

Het milieueffectrapport zou zich vooral moeten richten op:

- een verdere uitwerking van het doel om met de aanleg van de golfbaan positieve milieueffecten te realiseren;
- een analyse van de mogelijkheden tot realiseren van de geplande ecologische verbindingszone in of nabij het plangebied;
- een goede onderbouwing van de begrenzing van het zoekgebied mede in relatie tot de inpassing van de ecologische verbindingszone;
- een goede onderbouwing van de keuze van alternatieven, vooral rondom de bouwstenen: inpassing van de verbindingszone, plaats van het clubgebouw, inpassing van de zandwinplas en karakteristiek van de baan (open-besloten, wijze van omgaan met water);
- een adequate beschrijving van de gevolgen op het gebied van bodem, water, landschap, natuur en ruimtelijke ordeningsaspecten;
- een beknopte en schematische samenvatting met goede kaarten, waarin alle voor de besluitvorming relevante informatie op een overzichtelijke manier is opgenomen.

---

<sup>1</sup> Zie bijlage 1.

<sup>2</sup> Zie bijlage 2.

<sup>3</sup> De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

<sup>4</sup> Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

### **3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING**

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

#### **3.1 Probleemstelling**

De aanleiding en de ontwikkelingen die tot het initiatief hebben geleid moeten worden beschreven. Voor de onderbouwing van de behoefte aan golfterreinen baseert de startnotitie zich op de nationale groeicijfers van de Nederlandse Golf Federatie (NGF) in de periode 1992 - 1998, onderzoek van de Katholieke Universiteit Nijmegen naar de ontwikkeling van het aantal golfers in de periode 2000 - 2005 en op algemene kengetallen met betrekking tot het aantal leden en het wervingsgebied van golfbanen.

Voor een meer gerichte onderbouwing van het initiatief op deze locatie is het van belang actuele informatie op te nemen over plannen voor nieuwe en uitbreiding van bestaande banen in Groningen en Noord-Drenthe. Verder is specifiek inzicht nodig in de wachtlijsten en de bezettingsgraad van golfterreinen in de regio.

#### **3.2 Doelstelling**

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van de doelen worden afgeleid. In het MER moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. Doelen moeten zo worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van te beschrijven alternatieven.

In de startnotitie komen de volgende elementen in de doelstelling aan de orde:

1. realiseren van een volwaardige golfcourse voor de golfclub 't Hogeland;
2. verstevigen van de regionale recreatieve functie van het Schildmeergebied;
3. tot stand brengen van positieve milieueffecten.

De Commissie adviseert in het MER vooral punt 3 specifiek uit te werken.

Bij de positieve milieueffecten denkt de Commissie aan het ontwikkelen van een ecologische verbindingszone in samenhang met de golfbaan. Daarbij zal de argumentatie om in het plangebied een natte ecologische verbindingszone aan te leggen moeten worden besproken. Ook moet worden aangegeven of er alternatieven er zijn als de verbinding niet over het golfterrein zou gaan.

### 3.3 Besluitvorming

#### **Vigerend beleid**

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, beperkingen ten aanzien van gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen e.d.) gelden bij dit voornemen. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, Verdragen (bijvoorbeeld het verdrag van Malta), plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Het is niet de bedoeling dat het MER samenvattingen van beleidsnota's en plannen bevat: dit onderdeel zou zich vooral moeten toespitsen op de vraag waaraan het initiatief moet voldoen (criteria) met de verwijzing naar de overheidspublicatie waarin dit is of wordt vastgelegd.

Het MER moet op een duidelijke kaart aangeven welke gebieden in (de omgeving van) het plangebied liggen, die een speciale status in het beleid hebben of krijgen, bijvoorbeeld onderdelen van de ecologische hoofdstructuur (EHS), bodembeschermingsgebieden, stiltegebieden, waardevolle cultuurlandschappen, gebieden onder de Boswet, de Vogel- of Habitatrichtlijn, Belvédèregebieden, enz.

Ten behoeve van de besluitvorming moet ook een Watertoets worden uitgevoerd, zie Handreiking Watertoets (oktober 2001).

#### **Te nemen besluiten**

In het MER dient te staan voor welk besluit(en) het is opgesteld. Tevens kan worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren, zoals een aanlegvergunning, kapvergunning, ontgrondingsvergunning of keur van het Waterschap.

## 4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

*"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."*

### 4.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit betreft de aanleg van een volwaardige golfaccommodatie in een zoekgebied ten zuiden van het Schildmeer.

Relevante alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Het verdient aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg en inrichting) en de gebruiksfase (gebruik en beheer).

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen worden getroffen.

De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd, evenals de selectie van het voorkeursalternatief. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

In de startnotitie staat dat een andere locatie voor de golfcourse niet wordt overwogen, omdat:

- in het vigerende beleid voor het plangebied een recreatieve functie is aangegeven;
- de ligging centraal is ten opzichte van bevolkingsconcentraties;
- een (geplande) ecologische verbindingszone kan worden ingepast;
- een groot deel van de gronden reeds in bezit is van de opdrachtgever.

Uitgaande van deze situatie acht de Commissie het onderzoeken van locatie-alternatieven op andere plaatsen in de gemeente, of in de provincie niet nodig. Wel vraagt zij in het MER na te gaan of een ruimere begrenzing van het zoekgebied (in zuidelijke richting) dan nu in de startnotitie staat beschreven tot een betere inrichting van de golfbaan zou kunnen leiden: zowel vanuit golftechnisch perspectief, als vanuit milieuperspectief. Zij baseert zich daarbij op de volgende overwegingen:

- de ligging en vorm van de zandwinplas in het oostelijk deel van het plangebied werkt belemmerend voor de goede inrichting van de golfbaan;
- de grondslag van het plangebied is wisselend van kwaliteit en niet overal geschikt voor het maken van holes;
- het opnemen in het golfbaanontwerp van een natte ecologische verbinding zal extra ruimte vragen.

De begrenzing van het zoekgebied dient nader te worden gemotiveerd in samenhang met de eisen die voortvloeien uit een bepaald streefmodel voor de ecologische verbindingszone (streefmodel “otter” of “ringslang”) en de bepalende gebiedskenmerken.

## 4.2 Ontwikkelen van alternatieven

De Commissie adviseert in het MER bij het ontwikkelen van alternatieven ten minste de volgende bouwstenen mee te nemen:

1. varianten voor de ligging van de ecologische verbindingszone, bijvoorbeeld:
  - a. noordelijk in het plangebied, b. gelegen op de overgang tussen de podzol- naar veengronden, c. een omleiding van de verbindingszone ten noorden, dan wel ten zuiden van het knelpunt Steendam;
2. varianten voor de uitvoering van de ecologische zones: alleen de zogenaamde ruggengraat of meteen de maximaal gewenste breedte; een variant waarin de ecologische verbindingszone is opgebouwd uit een mozaiek van stepstones, poelen, ruigtes, kleine bosschages e.d.
3. varianten voor de ligging van het clubgebouw en de parkeervoorzieningen;
4. varianten met een meer open of besloten ruimtelijke opbouw;
5. varianten voor het grondwaterregime, de waterhuishouding en de inpas-sing van de zandwinplas.

## 4.3 Beschrijving van alternatieven

Op basis van deze analyse dient ten minste een voorkeursalternatief en een meest milieuvriendelijk alternatief <sup>5</sup> in het MER verder te worden uitgewerkt op kaart en in tekst. Van elk alternatief dient te worden aangegeven:

- hoofdopzet en inrichting van de baan: situering (oefen)holes en gebouwen;
- de wijze waarop rekening wordt gehouden met de bestaande gebiedskenmerken (grondwatersituatie en bodemgradiënten, bestaande beplanting);
- hoeveel grond en welke soort grond (binnen de aangekondigde gesloten grondbalans) wordt verplaatst van waar naar waar; de uiteindelijk beoogde hoogteligging (op kaart);
- (gewijzigde) waterhuishouding in het plangebied;
- hoeveel oppervlaktewater er zal zijn, uitvoering van waterpartijen met diepten, taludhellingen, eventuele beschoeiing, verbindingen.

Verder dient te worden ingegaan op de uitgangspunten voor en eventuele verschillen per alternatief inzake:

- onderhoud (bewatering, maaien, mest- en bestrijdingsmiddelengebruik, groenbeheer) voor de diverse onderdelen van de baan;
- uiterlijk clubgebouw en overige gebouwen (incl. duurzaam-bouwen maatregelen) en inpassing in het landschap;
- plaats en aard van verlichting;
- ligging, omvang en inrichting van de parkeerfaciliteiten; ontsluitingspatroon voor autoverkeer; de verwachte verkeerstoeiname ter plekke (ook op piekdagen en -uren, bijvoorbeeld als er wedstrijden zijn);
- mate waarin nevenactiviteiten plaatsvinden;
- toegankelijkheid voor recreatief medegebruik; ontsluiting voor fietsverkeer en wandelaars; afrastering;
- energievoorziening.

### Referentie

Het MER moet als referentiesituatie aangeven wat er in het plangebied gebeurt als het voornemen niet doorgaat, zie ook §5.1.

### Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

De Commissie adviseert bij het mma aandacht te besteden aan:

- maximale natuurontwikkeling zowel in de ecologische zone als bijvoorbeeld door een zo natuurlijk mogelijke inrichting van de roughs en de randen van de fairways; behoud en versterking van bestaande natuurelementen;
- de afstemming op de landschappelijke opbouw en de geomorfologie van het plangebied met benutting van de aanwezige bodemgradiënt;
- maatregelen tegen verdere bodemdaling, minimaliseren van grondwatergebruik voor beregening; opvang van hemelwater voor later gebruik;
- inpassing van eventuele archeologische waarden;
- beperking van de toename van verhard oppervlak voor parkeerfaciliteiten;
- vermijden van mest- en bestrijdingsmiddelengebruik;
- gebruik van duurzame energiebronnen.

---

<sup>5</sup> Tenzij wordt aangetoond dat het voorkeursalternatief ook het meest milieuvriendelijk alternatief is.



## 5. **BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUEFFECTEN**

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

*Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."*

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

*Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

### 5.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten over nieuwe activiteiten. Daarbij moet ook ingegaan worden op de effecten van recente en toekomstige milieuwetgeving voor de agrarische sector.

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven en omvat de locatie en de omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten.

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- Per milieueffect moet de ernst en omkeerbaarheid worden aangegeven.
- Ook de afgeleide, indirecte effecten moeten worden beschreven.
- De manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal.
- Er moet speciaal aandacht worden besteed aan die effecten die per alternatief verschillen.
- Bij de beschrijving dienen de gevolgen van de aanlegfase en de gebruiksfase te worden betrokken.

Het MER dient de milieu-informatie zo veel mogelijk kwantitatief weer te geven en voor zover mogelijk op kaart. Voor een landschappelijke beoordeling dienen schetsen en/of fotomontages te worden opgenomen.

### 5.2 Bodem en water

De belangrijkste aspecten die het MER moet behandelen zijn verandering in:

- geomorfologische en bodemkundige opbouw en gesteldheid met bijzondere aandacht voor het voorkomen van veenlagen (verspreiding, laagdikten en diepte van de voorkomens) en bodemdaling;
- geohydrologische gesteldheid en (grond)watersystemen;

- grondwaterstromen en stromingspatronen (kwel en/of inzijging, herkomst van het kwelwater);
- stromingshoeveelheden en kwaliteit (bestrijdingsmiddelen, mest) van grond- en oppervlaktewater;
- de niveaus (variatie in peilen) en de seizoensafhankelijkheid daarvan;
- waterbalans.

De veranderingen moeten worden afgezet tegen de effecten van het waterbeheer in de bestaande toestand en in de autonome ontwikkeling (extensivering landbouw). In het MER moet expliciet worden ingegaan op de vraag of de toekomstige drainage in het plangebied invloed heeft op de huidige en gewenste (zomer- en winter)peilen in aangrenzende natuurgebieden en meer in het algemeen op de peilen in de omgeving.

### 5.3 Levende natuur

De belangrijkste aspecten, waar aandacht aan besteed moet worden bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten zijn de negatieve en positieve effecten op:

- de ontwikkelingsmogelijkheden en de kwaliteit van de gewenste ecologische verbindingzone;
- voor het studiegebied kenmerkende vegetaties, planten- en diersoorten;
- eventuele beschermde soorten<sup>6</sup>, prioritaire soorten en doelsoorten van het natuurbeleid, alsmede zeldzame en bedreigde soorten (Rodelijstsoorten);
- bestaande of potentiële functies van het gebied als voortplantings-, overwinterings-, pleister- of foerageerplaats voor diverse diersoorten, met nadruk op zeldzame en bedreigde soorten en soorten kenmerkend voor bijzondere omstandigheden.

Bij de beschrijving van de effecten dient rekening gehouden te worden met de invloeden van directe vernietiging, verdroging, verstoring, betreding, versnippering en eutrofiëring.

### 5.4 Landschap en cultuurhistorie

Het gaat hierbij om de uiterlijke verschijningsvorm van het landschap en om de structuur van het landschap met de daarbinnen verschillende patronen en elementen. Ook gaat het om de overblijfselen van eerdere geomorfologische processen en menselijke activiteiten en de herkenbaarheid daarvan.

De belangrijkste aspecten waaraan aandacht moet worden besteed, zijn:

- verandering in de landschapsopbouw vanuit verschillende invalshoeken, zoals:
  - geomorfologisch: hoogteverschillen en overgangen tussen de verschillende grondsoorten;
  - visueel-ruimtelijk: verschil in open-dicht, zichtlijnen, doorzichten en oriëntatiepunten (kerktorens, boerderijen);
- aantasting of inpassing van eventueel aanwezige archeologische<sup>7</sup>, aardkundige en cultuurhistorisch waardevolle structuren en elementen.

<sup>6</sup> Zie ook de reactie van de vereniging van PGO's. Indien uit **recent** onderzoek blijkt dat in het studiegebied populaties van beschermde soorten aanwezig zijn, die door het voornemen dreigen te worden aangetast, moeten de van toepassing zijnde beschermingsformules worden doorlopen, zie ook bijlage 5.

<sup>7</sup> Zie de aanbevelingen van de ROB en houd rekening met de verplichtingen die zullen voortvloeien uit de gewijzigde (2002) Monumentenwet.

## 5.5 Ruimtelijke ordening

Het MER dient aan te geven of er geluidsgevoelige bestemmingen in de omgeving zijn en in hoeverre het verkeer van en naar de golfbaan in combinatie met het overige recreatieve verkeer rondom het Schildmeer aanleiding kan zijn tot geluidshinder. Daarbij moet apart worden ingegaan op de situatie die kan ontstaan bij het organiseren van wedstrijden en evenementen.

In het MER moet worden beschreven wat de hinder kan zijn van eventuele verlichting voor fauna en de menselijke beleving.

Het verdient aanbeveling om in het MER aan te geven welke consequenties de aanleg van de golfbaan (en de verschillende alternatieven daarvoor) heeft voor de gebruiksfuncties van het gebied. Daarbij moet in de eerste plaats worden ingegaan op de wederzijdse beïnvloeding van de golfbaan en de agrarische bedrijvigheid (stankcirkels, groeimogelijkheden, grondwaterstand). Verder moet worden beschreven in welke mate de recreatieve mogelijkheden in het gebied worden versterkt.

## 6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de alternatieven en eventuele varianten moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de randvoorwaarden uit het milieubeleid worden betrokken.

Desgewenst kan een indicatie worden gegeven van de kosten van de verschillende alternatieven.

De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen. Bij het opstellen van de tabellen dient voor de volgende punten aandacht te zijn:

- er moet een duidelijke en controleerbare koppeling zijn tussen de achtergrondinformatie en de inhoud van de tabellen;
- in de eindtabel moeten integrale alternatieven worden vergeleken, varianten kunnen beter apart worden vergeleken;
- de punten waarop de alternatieven worden gescoord dienen (zo nodig na clustering van meerdere kleinere aspecten) ongeveer gelijkwaardig te zijn qua ernst en reikwijdte, zodat een evenwichtig beeld ontstaat;
- de tabel moet zelfstandig leesbaar zijn (vermijd onbegrijpelijke codes of licht deze in een legenda toe).

## 7. LEEMTEN IN INFORMATIE EN EVALUATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Artikel 7.39 van de Wm:

*"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen.

De gemeente Slochteren moet bij de te wijzigen bestemmingsplannen aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek staat.

## 8. VORM EN PRESENTATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht<sup>8</sup>. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn voor een brede doelgroep van belangstellenden en belanghebbenden en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de milieueffecten van de meest relevante alternatieven en varianten;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en eventueel het voorkeursalternatief.

Voor het MER zelf vraagt de Commissie bijzondere aandacht voor de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven en varianten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondonderbouwing in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, een duidelijke legenda erbij te voegen en ten minste een kaart op te nemen waarop alle in het MER gebruikte topografische namen goed leesbaar zijn weergegeven;
- foto's en tekeningen toe te voegen van typerende situaties of problemen.

---

<sup>8</sup> Het tijdschrift kenMERken, jaargang 8, nummer 5, pagina 14 geeft nuttige tips voor samenvattingen.